

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความขัดแย้งเป็นปัญหาที่พบกันเป็นประจำในสังคมและเกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคมไทย ไม่ว่าจะเกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม กลุ่ม/บุคคลกับองค์กร/หน่วยงานของรัฐหรือในชุมชนสังคมหรือประเทศชาติ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากความเจริญเติบโตของตัวเมืองอย่างรวดเร็วมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองหรือการจัดการชุมชนของตนมากขึ้นตามสิทธิที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ การมีช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วตามการพัฒนาของเทคโนโลยีทำให้สภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนลักษณะการคิดและการจัดการเกิดเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงกับหน่วยงานของรัฐใน โครงการสาธารณะต่างๆหรือในการให้บริการต่างๆ ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อสังคมในปัจจุบันทั้งเป็นรากฐานที่ก่อให้เกิดการพัฒนาถ้าได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม แต่ถ้าปล่อยปละละเลยหรือจัดการไม่ถูกต้องเหมาะสมก็ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทจนอาจเกิดเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงจนทำให้เกิดความเสียหายในวงกว้างทั้งต่อความสัมพันธ์ ชีวิตและทรัพย์สินรวมทั้งงบประมาณของรัฐ

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความขัดแย้งที่คุกรุ่นมายาวนาน ทั้งปัญหาพื้นฐานปกติ เช่น การทะเลาะกัน หรือลักขโมย ทั้งเรื่องการเมืองและการบริหารงานภายในท้องถิ่น ความขัดแย้งภายในชุมชน ในครอบครัว ในโรงเรียน ตลอดจนความขัดแย้งใน โครงการสาธารณะระดับประเทศ เช่น โครงการการตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ อำเภองครักษ์ ทำให้ในแต่ละปีมีการแจ้งความและฟ้องคดีทั้งคดีอาญา คดีแพ่ง คดีครอบครัว คดีเยาวชน เป็นจำนวนมากเป็นหมื่นคดี ทั้งมีการชุมนุมประท้วงเป็นประจำทุกปี จนเป็นเหตุให้ในปัจจุบันมีการก่อเกิดศูนย์ประสานงานจัดการความขัดแย้งของชุมชน เพื่อให้ศูนย์ประสานงานจัดการความขัดแย้งดังกล่าว เป็นสถานที่ประสานการทำงานกับศูนย์ยุติธรรม

ชุมชนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ในการใกล้ชิด และระงับข้อพิพาทต่างๆ รวมทั้งการประสานการทำงานกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปทุมธานี อีกด้วย โดยมีหน้าที่หลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการป้องกันและเฝ้าระวัง แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งประสานสนับสนุนในการจัดการกระบวนการใกล้ชิดระหว่างคู่กรณีขัดแย้ง และจัดเวทีประชาคมร่วมกันในการจัดการความขัดแย้งของทุกฝ่ายในชุมชนที่อาจจะมีขึ้นอีกด้วย รวมถึงมีการจัดตั้งโครงการศูนย์ใกล้ชิดข้อพิพาทในสถานศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา) จ.ปทุมธานี เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้วิธีการใกล้ชิดข้อพิพาทและปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชน ให้รู้จักการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการเจรจาพูดคุยกันหาทางออกของปัญหาร่วมกัน โดยนำรูปแบบการใกล้ชิดระงับข้อพิพาทในศาลมาใช้เป็นแนวทาง อันจะเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งและ ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาวิจัย สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา โดยเลือกศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ด้วยเหตุที่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวเมือง มีหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนมาตั้งอยู่อย่างมากมาย ทำให้วัฒนธรรมความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงยังมีพื้นที่ที่ยังคงความเป็นชนบทที่ยังคงวัฒนธรรมแบบครอบครัวนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่ามีความขัดแย้งประเภทใดที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด แตกต่างกันอย่างใด รวมตลอดถึงรูปแบบที่จัดการความขัดแย้งและผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบต่างๆที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งเพื่อวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับชุมชนจังหวัดปทุมธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในชุมชน จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเฉพาะกรณีสภาพปัญหาความขัดแย้ง สาเหตุ และแนวทางจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็น ระบบสาธารณูปโภค ขยะ การได้รับบริการที่ไม่เป็นที่พอใจ ความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ จากที่อยู่อาศัย จากนโยบายท้องถิ่น จากการเอาเปรียบของคนในชุมชน และอื่นๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ในตำบลคลองสอง คลองสาม คลองห้า คลองหก อำเภอคลองหลวง ในตำบลบึงยี่โก รางสิต ลำผักกูด อำเภอธัญบุรี และในตำบลบึงบาและบึงบอน อำเภอหนองเสือ

ขอบเขตด้านบุคคล

ศึกษาเฉพาะบุคคลที่ประสบหรือเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับปัญหาความขัดแย้งในชุมชน รวมถึงศึกษาเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่หรือเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ทั้งเอกชนและภาครัฐ ระดับท้องถิ่น

ขอบเขตทางด้านเวลา

ศึกษาปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ศึกษาย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี ตั้งแต่ปี 2551 – 2556

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเผยแพร่สู่สังคมผ่านวารสารและการประชุมเพื่อให้สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการใส่ใจปัญหาความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งอย่างถูกต้องเหมาะสม
2. เพื่อให้ชุมชน องค์กร รวมถึงจังหวัดปทุมธานีได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการใส่ใจปัญหาความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งอย่างถูกต้องเหมาะสม และนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อนำความเข้มแข็งมาสู่ชุมชนสู่สังคมครอบครัวอันอบอุ่น

นิยามศัพท์

ความขัดแย้ง หมายถึง ปัญหาความขัดแย้งจากความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มลักษณะ คือ 1.ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ ทำให้ได้รับบริการไม่เป็นที่พึงพอใจ 2.ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย/พฤติกรรมลบซ้ำซาก/การเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน 3.ความขัดแย้งจากการแข่งขันผลประโยชน์กัน และ 4.ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก

สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน หมายถึง การศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานีในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ ศึกษาด้านมุมมองความขัดแย้งของคนในชุมชน ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ด้านความถี่ของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้านประเภทและลักษณะของปัญหาความขัดแย้ง ด้านสาเหตุของความขัดแย้ง ด้านแนวทางการจัดการความขัดแย้ง ด้านคนกลางในการไกล่เกลี่ยหรือจัดการความขัดแย้ง และด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มหลังจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ด้านมุมมองความขัดแย้งของคนในชุมชน หมายถึง การศึกษาถึงมุมมองของคนในชุมชนจังหวัดปทุมธานีในด้านมุมมองด้านความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ ด้านมุมมองความขัดแย้งสามารถแก้ไขได้ และมุมมองด้านพลวัตความขัดแย้ง

ประเภทและลักษณะปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง การศึกษาถึงประเภทและลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ประเภท(หรือ 4กลุ่มใหญ่) 8 ลักษณะเรื่องย่อย คือ

- 1.ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ แบ่งเป็น 3 เรื่องย่อยได้แก่
 - 1)ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค 2)ปัญหาเกี่ยวกับขยะ และ3)การได้รับบริการไม่เป็นที่พอใจ
- 2.ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ไม่มีระเบียบวินัย แบ่งเป็น 2 เรื่องย่อย ได้แก่ 1)ความขัดแย้งจากการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชน 2)ปัญหาจากความเอาัดเอาเปรียบของคนในชุมชน

3. ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ขัดกัน แบ่งเป็น 2 เรื่องย่อยได้แก่ 1) ความขัดแย้งจากการประกอบอาชีพ 2) ความขัดแย้งจากนโยบายท้องถิ่น

4. ความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ที่ก่อให้เกิดปัญหาการแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน ปัญหาความเห็นไม่ตรงกัน/ไม่ลงรอยกัน เป็นต้น

สาเหตุของความขัดแย้ง หมายถึง ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานี สามารถจำแนกจากสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งจำแนกได้ 5 สาเหตุใหญ่ ได้แก่ สาเหตุจากปัญหาด้านความสัมพันธ์ ด้านผลประโยชน์ ด้านข้อมูล ด้านค่านิยม และด้านโครงสร้าง

แนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง แนวทางที่ผู้ประสบปัญหาความขัดแย้งหรือผู้มีหน้าที่จัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ได้ตัดสินใจเลือกใช้เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยมี 3 แนวทางใหญ่ๆ คือ 1. การใช้ความรุนแรงแก้ไขเพื่อยุติหรือระงับความขัดแย้ง 2. ใช้สันติวิธีแก้ไข 3. ไม่แก้ไขปล่อยให้ปัญหาไปเรื่อยๆ ให้เวลาช่วยแก้ไขปัญหา

รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง หมายถึง แนวทางที่ผู้ประสบหรือเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ อาทิ เช่น เจริญด้วยตนเอง หาเพื่อน ญาติ คนรู้จักมาช่วยเจรจา หากคนกลางมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย แจ้งผู้นำชุมชน แจ้งตำรวจ แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฟ้องศาล หรือไม่ได้จัดการแก้ไข(ทนรับสภาพ) เป็นต้น รวมถึงบุคคลที่เข้ามาจัดการปัญหาในฐานะคนกลาง หรือในฐานะหน่วยงานรัฐที่ต้องดูแล

ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ หมายถึง หลังจากการดำเนินการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานีแล้วนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขอย่างสำเร็จสมบูรณ์หรือไม่ ความสัมพันธ์ของกลุ่มดีขึ้นหรือไม่ ผู้ประสบปัญหาความขัดแย้งมีความพึงพอใจในวิธีการจัดการปัญหามากน้อยเพียงใด

รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้ง หมายถึง วิธีการหรือแนวทางจัดการความขัดแย้งที่ดำเนินการแล้วมีผลสัมฤทธิ์ที่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนจังหวัดปทุมธานีนั้นได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ด้วยสันติวิธี เป็นที่พึงพอใจอย่างมากของทั้งคู่กรณี ที่เรียกว่า win – win ทั้งคู่ รวมถึงสามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ได้

ภาพที่ 1.กรอบแนวคิดสาเหตุการเกิดปัญหาความขัดแย้งและแนวทางแก้ไขปัญหา

